Sanja Brbora
Sveučilišna knjižnica u Splitu

ŠTO JE ZAJEDNIČKO MARELICI I LOSOSU?
(O NAZIVIMA ZA BOJE)

U tekstu je riječ o raščlambi semantičkog polja boja te o sintagmama i leksemima za boje, posebice u hrvatskom jeziku.

Govori se o leksikografskoj obradi naziva za boje u rječnicima, kao i značenjskom razilaženju postojećih leksikografskih definicija i shvaćanja izvornih govornika. Spominju se i nazivi koje ne nalazimo u rječnicima.

Ključne riječi: boje, nazivi, leksik, semantičko polje, hrvatski jezik

Boje su zanimljiv predmet proučavanja različitih struka: fizike, kemije, oftalmologije, psihologije, likovnih umjetnosti, antropologije, a i lingvistike.

Gledajući sa semantičkog aspekta, područje nazivlja za boje jedno je od najnepostojanijih i najpromjenjivijih leksičkih podskupova (Quinion, 1986.). Dok se s jedne strane susrećemo s brojnim nazivima i jezičnom kreativnosti te tvorbenim mogućnostima jezika, s druge strane svjedočimo situacijama kad se boja iskazuje deiktički, odnosno indeksički "*ova boja; ovakva boja*", što upućuje na nedostatak odgovarajućeg naziva. Isto tako, pri imenovanju boja često dolazi do komunikacijskog nesporazuma - pod spomenutim nazivom sugovornici ne podrazumijevaju isti referent.

Kako bismo dobili potpuniji uvid u nazive za boje, odlučili smo ih provjeriti u rječnicima. Ponajprije valja spomenuti kako hrvatski rječnici uopće ne bilježe mnoge nazive koje svakodnevno susrećemo u različitim publikacijama i razgovoru. Naravno, to je sasvim opravdano s obzirom na to da se novi nazivi pojavljuju i smjenjuju brže nego što ih može prihvatiti jezična zajednica, a nekmoli pratiti leksikografska produkcija. Međutim, lako je uočiti kako ni leksikografske definicije zabilježenih boja nisu usklađene. Različiti rječnici, naime, različito definiraju pojedine boje, što pridonosi nepreciznosti odredbe i mogućoj zbunjenosti korisnika. Usporedimo sljedeće primjere:

grimiz = jarko crvena boja od vrste uši na mediteranskom hrastu; pigment grimiza dobivali Feničani iz školjke grimiznog puža; **grimizan** koji je jarko crvene boje; *arap. qirmiz* (*Hrvatski etimološki rječnik*, 2002, u daljem tekstu HER)

= jarka ljubičasto-crvena boja koju su Feničani vadili iz školjke grimiznog puža: purpur, porfir, krmez (*Klaić*, 1986)

grimizan = koji ima boju grimiza, ljubičastocrven, purpuran (*Rječnik hrvatskog jezika*, 2000, u daljem tekstu RHJ)

Kako nam citirane definicije nisu pružile jednoznačnu odredbu *grimizne* boje, štoviše dva je rječnika svrstavaju u susjedne, ali različite dijelove spektra, odlučili smo potražiti i pojmove na koje upućuju spomenute definicije.

purpur = ljubičastocrvena boja koja se u antičko doba dobivala iz žlijezde jednog morskog puža; **purpuran** koji se odnosi na purpur lat. purpura <- grč. *porphyra* (HER)

= *lat.* (purpura od grč. porfyra) 1. grimiz; crveno-ljubičasta boja; skrlet, karmažin, kermez, bagrjan, porfir 2. tkanina obojena tom bojom; 3. kraljevska čast; **purpuran** (Klaić)

= crvenoljubičasta boja; skrlet, grimiz

skerlet = tkanina jarke crvenoljubičaste boje; grimiz, **skerletan** koji je boje skerleta (*tal. scarlatto* <- perz. *säqirlët*) (HER)

skerletan = grimizan (Klaić)

skerlet = grimiz (RHJ)

karmin = jarkocrvena boja dobivena iz osušenih ženki biljnih ušenaca; *tal. carmino* (HER)

I nakon pomne usporedbe rječničkih citata, ostaje nejasnim jesu li citirani nazivi za boje unutar hrvatskog jezika pravi sinonimi ili nisu?

Nadalje, razvidno je i to kako leksikografske definicije nisu sukladne jezičnim shvaćanjima izvornih govornika. Ilustrirat ćemo to primjerima *ljubičasto/lila i ružičasto/roza.* Većina govornika jasno razlikuje *ljubičastu* i *lila* boju, doživljavajući prvu boju kao tamnu, a drugu kao svijetlu, pastelnu boju, dobivenu miješanjem ljubičaste i bijele. No, u Anićevu *Rječniku hrvatskog jezika* (1998) s natuknice *lila* jednostavno se upućuje na ljubičasto **("lila** = /fr./ ljubičast"). Slično nalazimo i u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* (1986): "**lìlā** *prid. indekl. franc. lilas* : jorgovan; koji je boje jorgovana, ljubičast". Nešto je precizniji *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (2002) koji spomenute boje definira ovako: "**lila** - koji je boje blijede ljubice, blijedog jorgovana; blijedoljubičast (*fr. lilas* : jorgovan)"; "**ljubičast** - koji je boje ljubice, boje koja se dobiva miješanjem plave s crvenom". Međutim, usporedimo li sljedeće definicije iz *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika*: "**roza** = reg. ružičasta; koji je rumenkast, ružičast"; "**ružičast** = koji je rumen, rumenkast", utvrdit ćemo kako su *roza* i *ružičasta* sinonimi, premda ih govornici, barem na priobalju, tako ne doživljavaju. Mnogi, naime *roza* doživljavaju kao svijetloružičastu boju. Gledajući etimološki, *roza* (*lat. rosa* = ruža) i *ružičasta* (*ružica-st-a*) zaista jesu istoznačnice, no definirati *ružičastu/roza* boju pridjevom *rumen, rumenkast* ne čini se najsretnijim rješenjem. Nisu li zapravo sve nijanse crvene i narančaste boje zapravo rumene i rumenkaste?

Budući da nam verbalne rječničke definicije nisu sasvim rasvijetlile nejasnoće u vezi s nazivljem za boje, posegnuli smo za slikovnim rječnicima, kao medijem koji u leksikografski opis uvodi i vizualnu dimenziju. Na žalost, zaključujemo kako takvi rječnici uglavnom navode samo osnovne nazive za boje i nisu od velike pomoći za ovu temu. Osim toga, poradi teškoća u vjernoj i preciznoj reprodukciji boja ("vjerno reproducirana boja ne postoji" (Tanhofer, 2000, 104)), djeluju i pomalo zbunjujuće.

Konačno, želeći upotpuniti popis boja i provjeriti koliko su boja/nijansi govornici u stanju precizno imenovati, skupini studenata Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu (9 studenata podijeljenih u 3 podskupine) dala sam kvadrat boja, sastavljen od 144 (12x12) obojena kvadratičasta odsječka (Itten, 1973, 49), uz naputak da ih nastoje imenovati što je

moguće više. Ukupno su uspjeli imenovati manje od polovine (šezdesetak kvadratića). No rezultati su pokazali i sljedeće: podskupine su ponudile različita rješenja: različito su imenovali iste odsječke, odnosno pridruživali su ista imena različitim odsječcima (disparatnost rezultat razvidna je i pri imenovanju osnovnih boja). No zanimljivo je spomenuti i to kako su pri imenovanju specifičnijih nijansi dali i neka vrlo kreativna rješenja: *"boja cedevite s puno vode", "zalazeće narančasta", "žuta - pelud s bora", "boja engleske travice", "bljutavo plava", "večernje plava"* itd.

S obzirom na iznesene tvrdnje, možemo se upitati u kojoj su mjeri nazivi za boje uopće kodificirani? Isto tako pođemo li od toga da bi nazivi trebali biti jednoznačni i stabilni, opravdano se upitati postoje li uopće nazivi (termini) za boje ili se koristimo tek nepostojanim etiketama?

Vjerujem kako je dio teškoća proizašao upravo iz same prirode boje. Naime, boja se definira kao "dojam što ga na oko ostavljaju različita zračenja od kojih se sastoji svjetlost" (*Hrvatski enciklopedijski rječnik*, 2002, 133). Dakle, boja je perceptivni pojam i samim time podložna je subjektivnosti. Time je moguće objasniti teškoće u imenovanju boja, kao i teškoće u razumijevanju pojedinih naziva za boje među govornicima istoga jezika. Isto tako, svaka je boja uže definirana trima atributima, trima dimenzijama: tonalnošću, zasićenošću ili saturacijom te svjetloćom ili luminacijom (Tanhofer, 2000, 21). Nadalje, boje se dijele na primarne (jednostavne), sekundarne i tercijarne (složene), što se na neki način odražava i na jezične definicije i položaj određene boje u polju.

Kad se govori o bojama s lingvističkog, odnosno semantičkog aspekta, najčešće se ističe činjenica kako prirodni jezici nisu semantički ujednačeni, što je pak posebice razvidno na području boja. Naime, svi pripadnici jezičnih zajednica imaju sposobnost percipirati boje i svi jezici u većoj ili manjoj mjeri opremaju korisnike riječima koje im omogućuje da označe određeno područje vizualnog kontinuuma. No jezici se međusobno razlikuju po broju naziva i načinu kako razgraničavaju područja pojedine boje unutar kontinuuma boja, odnosno spektra (Lyons, 1999). Govori se o psihofizički odredivim žarišnim točkama ili područjima unutar kontinuuma boja koja određuju leksikalizaciju unutar bilo kojega jezika (Lyons, 1978). Dakako, što je broj takvih točaka veći, veći je i broj leksema za boje.

Ne želeći ulaziti u rasprave između univerzalističke i relativističke struje, spomenimo kako su Berlin i Kay pred tridesetak godina iznijeli teoriju o sedam razvojnih stupnjeva naziva za boje (Mc Neill, 1972.). Premda bi se, sukladno toj shemi, hrvatski jezik mogao ubrojiti u razvijenije jezike zapadne civilizacije koji su razvili nazive za 11 temeljnih boja (*bijela, crna, crvena, zelena, žuta, plava, ljubičasta, ružičasta, narančasta, smeđa, siva*),

vidljivo je kako ni VII. razvojni stupanj ne udovoljava trenutačnim komunikacijskim i kulturološkim potrebama pa se svakodnevno javlja potreba za novim nazivima.

U starijoj literaturi o bojama obično se spominju dva čimbenika koja su uključena u razvoj i uporabu naziva za boje: 1) prirodni izvori i dostupnost boja u izvanjskom svijetu te 2) psihologija ljudskog gledanja, psihologija percepcije. (Mc Neill, 1972.) Međutim, s obzirom na to da u današnje vrijeme imamo mogućnosti komunicirati i o onome što nemamo u najbližoj okolini, prvi bih čimbenik ponajprije povezala s komunikacijskom i kulturološkom potrebom.

Premda je, dakako, nemoguće precizno odrediti broj naziva za boje u jeziku, moguće je uočiti nekoliko pravilnosti u načinu iskazivanja boja u hrvatskom jeziku. Dakle, boje možemo jezično iskazati na tri načina:

1. leksemima za boje, od kojih je derivacijom, odnosno sufiksalnom tvorbom, moguće širiti leksik *plav-kast*, *crven-kast* (onaj koji ima blago svojstvo spomenute boje).
2. opisnim sintagmama ili složenicama koje pobliže označavaju nijansu određene boje (primjerice *divlje crvena boja, zagasito zelena, tamnonarančasta*) ili prijelaz između dviju boja (*crvenonarančasta* i sl.). Usput spomenimo kako dojmu nesređenosti pridonose i različite inačice pisanja naziva za boje (sastavljeno i rastavljeno).
3. poredbenim sintagmama koje boju uspoređuju s objektom koji bojom nalikuje boji/nijansi koju želimo izraziti (*zeleno na vodu*, *zelena kao trava*, *bijela koja baca na lila* i sl.), odnosno frazama (*boja ciklame*, *boja vanilije*, *boja breskve*, *boja pistačija*, *boja marelice*, *boja lososa* itd.). Katkad se sintagme leksikaliziraju i dobivamo nove riječi za boje.

Naglasimo kako je upravo motivacija značajan izvor leksika za boje u svim jezicima, pa tako i u hrvatskom. Etimološki gledano, motivirani su i neki leksemi za primarne boje. (Primjerice, *crvena* boja u svom etimonu čuva imenicu crv, od koje se boja dobivala.). Poznato je motivirano podrijetlo *ljubičaste* i *narančaste* boje, potom *ružičaste* i *maslinaste* boje, a motiviranost je moguće prepoznati i u posuđenicama: *lila*, *tirkizna*, *purpurna* i sl. Dakako, poradi težnje za ekonomičnosti, analogijom se, po istom tvorbenom obrascu, stvaraju i novi nazivi: npr. *breskvasti*, *cimetasti* i sl. (u razgovornom jeziku: *"breskvasti sag", "cimetaste pločice"),* ili se pak usporedni objekt osamostaljuje i sam postaje nazivom boje kao u primjerima: *"Zid mi je ispao marelica*", "*Kupila sam losos hlače*" , "*Imao je*

bijela kava odijelo”, “*Sviđa joj se vanilija kuhinja*”. Kad takva uporaba zaživi i postane učestalom, možemo govoriti o apstraktivizaciji imena, odnosno nastanku naziva za boju.

Govoreći o motiviranim nazivima za boje, čini mi se važnim spomenuti i sljedeće. Premda su motivirani nazivi nastali iz komunikacijske potrebe za preciznijim izražavanjem, u nekim slučajevima polučuju sasvim suprotan učinak. Primjerice, kad boju nazivamo po nekoj biljci, nije jasno na koji se dio biljke pritom misli i koja bi boja trebala biti označena (npr. *boja sljeza* – boju mnogi povezuju s bojom korjenčića koji rabe za čaj), ili pak u slučajevima kad smo preuzeli ili preveli strani motivirani naziv, a pritom mnogi nemaju pojma o objektu s kojim se boja uspoređuje: *“boja limete”, “boja manga”, “boja sezama”* i sl. Usporedba po boji s izvanjezičnim objektom često služi i kao sredstvo leksikografskog opisa naziva za boje.

Kako bismo dobili potpuniju sliku o izražavanju boja u hrvatskom jeziku, spomenut ćemo i niz opozicijskih pridjeva koji se pojavljuju uz imenicu boja, ili neki od naziva, pobliže je/ga određujući: *kromatske - akromatske, tople - hladne, otvorene - zagasite; življe, divlje, nametljive – mirne, smirujuće, prigušene; vedre, vesele – tmurne, sumorne; kričave, vrišteće, drečave, lude, psihodelične, otrovne, pastelne, zemljane, pješčane, jesenje* i sl. Kao što je moguće razabrati iz nabrojenoga, za pobližu odredbu boja, osim pridjeva karakterističnih za iskazivanje vizualnoga, rabe se i oni tipični za opisivanje psihičkih stanja, ponašanja te auditivnih i taktilnih kvaliteta.

Konačno, promotrimo semantičko polje boja. Shvatimo li semantičko polje u skladu s Berrutovom definicijom kao “skup kohiponima pojma boja (to jest svih riječi za koje vrijedi X je boja)” (Berruto, 1994, 99), polje se čini lakoraščlanjivim na pojedine boje, odnosno hiponime. No, zagrebemo li ispod površine i želimo li potpunije klasificirati nazive za boje, tražeći hiponime hiponimima s prve razine, stvari se kompliciraju. Dolazimo, naime, do boja koje istodobno sadržavaju sem iz različitih boja (npr. *boja lososa* sadržava semove: “narančasto” i “ružičasto”). Time je otežana klasifikacija jer su takve boje zapravo hiponimi dviju boja. Vizualiziramo li raščlambu semantičkog polja boja, doći ćemo do zaključka kako ono nalikuje trodimenzionalnoj, koničnoj mreži s naglašenim etiketiranim čvorištima. Pri sastavljanju glosara boja pokazalo se, naime, kako je određene boje/nijanse moguće istodobno podvesti pod više boja, no, poradi uštede prostora, to je učinjeno samo jedanput uz naznaku druge sastavnice. Imena su boja poredana unutar polja (označenih tiskanim slovima), određenih prema bojama spektra, uz dodatak bijele, sive, crne, ružičaste i smeđe, kao važnih uporišnih točaka u nazivlju za boje. Glosar sam upotpunila i definicijama, bilo preuzetim iz *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* (HER), bilo vlastitima (S.B.)

Glosar boja:

BIJELA – koji ima bijelu boju snijega, mlijeka; prasl i stsl. bĕl (etim. sjaj) (HER)

bjeličasta, bjelkasta – nabijel, pomalo bijel, na kojem prevladava bijelo (HER)

snježnobijela – gotovo savršeno bijela boja (S.B.)

boja leda – bijela boja s plavičastosivkastim odsjajem (S.B.)

prljavo bijela – bijela boja s vrlo blagom nijansom žućkaste, sivkaste ili smećkaste (S.B.)

sedefasta – koji je poput sedefa; **sedef** – unutrašnji sloj školjki i puževa, prelijeva se u raznim bojama (HER)

boja slonovače – bijela boja poput slonovače (S.B.)

pastelne boje – zajednički naziv za vrlo svijetle nijanse dobivene miješanjem boja s velikim količinama bijele (S.B.)

ŽUTOZELENA

boja pistačija, pistači – svijetla nijansa žutozelene boje; koji ima boju jezgre pistačija (S.B.)

boja banane – nijansa žutozelene boje, koji ima boju bananine kore (S. B.)

boja senfa – žuto oker boja, koji ima boju senfa, gorušice (S. B.)

ŽUTA – koji je boje voska, limuna, cvijeta maslačka, ljutića, sumpora, zlata (HER)

žućkasta – koji je pomalo žut, umjereno žut (HER)

krem – koji je žućkastobijele boje *fr. crème*) (HER)

boja vanilije – blijedožuta boja, koji ima boju vanilijina cvijeta (S.B.)

limunžuta ili **boja limuna** – žuta boja poput limunova ploda (S.B.)

sumpornožuta – nijansa žute boje s blagom zelenkastom notom, poput sumpora (S.B.)

boja suncokreta – zasićena, otvorena žuta boja, koji ima boju suncokretova cvijeta (S.B.)

boja šafrana – žuta boja poput šafranova cvijeta (S.B.); **šafranli** koji je žute boje, žut kao šafran, šafranski žut (HER)

jantarna – koji je kao jantar; jantar = amorfni mineral, fosilna smola crnogoričnog drveta iz tercijara, pretežno žute do smeđe i crvene boje (HER)

jantarnožuta – koji je žut poput jantara (S.B.)

boja duhana ili **tabaka** – tamnožuta boja s blagom smeđezlatnom notom (S.B.)

oker – mineralna boja od željeznih oksida u žutim smeđim i crvenim nijansama 2. razg. ugašena žuta boja; *njem. ocker* (HER)

žutozlatna – žuta boja poput zlata (S.B.)

boja starog zlata – tamnožuta boja s maslinastim odsjajem, što nalikuje starome zlatu (S.B.)

bež – 1. žućkasata boja, boja sitnog pijeska (HER); blijedosmećkasta boja (S.B.)

drap – *razg.* koji je boje pijeska, boje žutike (HER)

kaki – koji je boje zemlje; žućkastosmeđ; *eng. khaki <- urd. kaki* : prašnjav) (HER)

boja pijeska; pješčan – žućkast poput pijeska (S.B.)

boja šampanjca – žućkastoružičasta boja koja podsjeća na pjenušac (S.B.)

ŽUTONARANČASTA

boja marelice – žutonarančasta boja poput mareličina ploda (S.B.)

NARANČASTA – koji je boje naranče, boje koja se dobiva miješanjem crvene i žute boje (HER)

boja breskve; breskvasta – pastelna narančasta boja, koja se dobiva miješanjem narančaste i bijele, a podsjeća na boju breskvina ploda (S.B.)

boja lososa – narančastoružičasta boja, koja podsjeća na lososovo meso (S.B.)

NARANČASTOCRVENA

boja mandarine – narančastocrvena boja, koja ima boju ploda mandarine (S.B.)

boja manga – crvenonarančasta boja, koja podsjeća na plod manga (S.B.)

RUŽIČASTA – koji je rumen, rumenkast (HER); koja se dobiva miješanjem crvene ili crvenoljubičaste s bijelom bojom (S.B.)

boja bademova cvijeta – najsvjetlija nijansa ružičaste boje (S.B.)

roza – *reg.* ružičasta; koji je rumenkast, ružičast (HER); nijansa koja se dobiva dodavanjem bijele u ružičastu (S.B.)

pink – *razg. eng. pink* = ružičast (HER)

CRVENA= koji je boje krvi, cvijeta divljeg maka; etimon naziva : crv (HER)

crvenkasta – pomalo crven, koji je u laganoj crvenoj nijansi (HER)

bakrenocrvena – koji ima boju crvene nijanse bakra (HER)

cinober – 1. živin sulfid žutocrvene boje; 2. nijansa crvene boje s primjesom žute (HER)

koraljnocrvena – nijansa otvorene crvene ili narančastocrvene boje, poput koralja (S.B.)

krvavocrvena – crvena boja poput krvi (S.B.)

mak crvena – otvorena crvena boja poput cvijeta divljega maka (S.B.)

rubin crvena – nijansa tamnije crvene boje, poput dragog kamena rubina (*lat. rubinus lapis* : crveni kamen) (S.B.)

bordo – tamnocrven (HER)

vermeil – *franc.* jarkocrven, grimizan (HER)

karmin – jarkocrvena boja dobivena iz osušenih ženki biljnih ušenaca; *tal. carmino* (HER)

terakota – crvenkastožuta boja pečene gline *tal. terra cota* : pečena zemlja (HER)

boja cigle, ciglasta – crvenosmećkasta boja što podsjeća na opeku (S.B.)

riđa – koji je boje rđe, crvenkstožućkast (HER)

boja (h)rđe – usp. riđa

CRVENOLJUBIČASTA

boja ciklame; ciklama; ciklamacrvena – jedna od nijansa ljubičaste boje (po cvijetu) (HER); odnosno crvenoljubičaste boje (S.B.)

boja fuksije – ljubičastocrvena boja poput cvijeta fuksije; slična boji *ciklame* (S.B.); **fuksin** – crvena anilinska boja (HER)

boja sljeza; sljezova boja – ljubičastocrvena boja poput sljezova cvijeta; v. *magenta*

magenta – stručni naziv za ljubičastocrvenu boju sličnu sljezu, usp. *purpurna* (S.B.)

boja vina – zagasita crvenoljubičasta boja, što podsjeća na boju crnog vina (S.B.)

boja višnje; boja trule višnje; boja gnjile višnje – vrlo tamna ljubičastocrvena boja što podsjeća na višnjin plod (S.B.); **višnjev**: koji je boje višnjina ploda (HER)

grimizna – 1. jarko crvena boja ... (HER)

porfir – grimizni kamen, vulkanska ruda. vidi: purpur, grimiz; prid. porfirni (HER)

purpur – ljubičastocrvena boja .... (HER)

skrletna – koji je boje skerleti: tkanine jarke crvenoljubičaste boje; *grimiz* (HER)

LJUBIČASTA – koji je boje ljubice, boje koja se dobiva miješanjem plave s crvenom (HER)

boja jorgovana – pastelna nijansa ljubičaste boje, koji ima boju jorgovanova cvijeta, *lila* (S.B.)

lila – koji je boje blijede ljubice, blijedog jorgovana; blijedoljubičast (fr. lilas : jorgovan) (HER); dobivena miješanjem ljubičaste s bijelom (S.B.)

violetna – koji je ljubičaste boje, ljubičast *fr. violet* <- *lat : viola*: ljubica

sivoljubičasta – nijansa zagasite ljubičaste boje sa sivom primjesom (S.B.)

LJUBIČASTOPLAVA ili ljubičastomodra

boja lavande – pastelna nijansa ljubičastoplave boje, koji ima boju lavandina cvijeta (S. B.)

indigo – modroljubičasta boja nazvana po biljci indigofera (HER)

PLAVA – koji je boje čistog neba 2. svjetložut (kosa) (HER)

plavkasta, plavičasta – koji je pomalo plav, plav u blagoj nijansi (HER)

boja neba, nebeskoplava, nebeskomodra – jasnoplava boja što podsjeća na boju neba (S.B.); slično: **ćeleste** – reg.koji je boje neba, svijetloplav (*tal. celeste <- celo: nebo*) (HER)

kraljevsko plava – nijansa žive tamnoplave boje (S.B.)

pariškoplava – nijansa plave boje (S.B.)

kobaltnoplava, kobaltna – koji je plav poput kobalta (HER)

modra – koji je boje vedrog neba - otvorena plava nijansa za prirodne pojave; inače tamnoplava (HER)

mornarskoplava – tamnoplava boja, usp. *ultramarin*

ultramarin – tamnomodra boja; kamen (lapis lazuli) *lat. ultra + marinus*:morski (HER)

boja šljive – (plav kao šljiva = nijansa plave boje (o nezdravoj boji lica) (HER); šljiva je dobila ime upravo po plavoj boji ploda (*psl. *sliva > ie. * sli-wo-s : plav)*; nijansa plave boje s bordo primjesom (S.B.)

cijan – crnkasto modar *grč. kyanos: mrkomodar* (HER)

čeličnoplava – zagasita sivoplava boja, što podsjeća na boju čelika (S.B.)

PLAVOZELENA

boja mora – nijansa modrozelene boje što podsjeća na boju mora (S.B.)

akvamarin – boja koja se poistovjećuje s bojom mora (*lat. aqua marina* : morska voda) dragi kamen plavozelene boje (boje morske vode) (HER)

tirkizna boja – modrozelena boja *fr. turquoise*: turski tirkiz bakrov aluminij hidroksid fosfat, od plavozelene, do modre boje (HER)

tirkiznoplava – nijanse tirkizne boja bliže plavim tonovima (S.B.)

tirkiznozelena – nijanse tirkizne boje bliže zelenim tonovima (S.B.)

vodenozelena – nijansa vrlo svijetle zelenoplavkaste boje, što podsjeća na boju vode (S.B.)

petrolejplava – zagasita zelenomodra boja, boja gorućeg petroleja (S.B.)

ZELENA – koji ima boju mladoga neuvelog lišća, trave (HER); boja nastala miješanjem plave i žute (S.B.)

zelenkasta – koji nije sasvim zelen, donekle zelen (HER)

boja kadulje – blijeda zelenosivkasta boja, poput kaduljina lišća (S.B.)

travnatozelena – svježa zelena boja, koji ima boju mlade trave i travnjaka (S.B.)

boja šparoge, šparogasto zelena – (Šulek, 1990) *njem. Spargelgrün* – nijansa otvorene zelene boje, koji ima boju šparoge (S.B.)

kivi zelena – otvorena zelenožućkasta boja, poput unutrašnjosti ploda kivija (S.B.)

boja limete – svježe zelena boja sa žutim primjesama, što podsjeća na plod limete, vrste agruma iz porodice *Citrusa* (S.B.)

smaragdnozelena, smaragdna – beril zelene boje; koji je boje smaragda (HER)

zelena na bocu – zagasita zelena boja (S.B.)

čempres zelena – vrlo tamna, zagasita crnozelena boja, poput čempresove krošnje (S.B.)

maslinasta – koji je boje maslinova ploda (nijanse smeđezelene i sivozelene boje) (HER)

sivomaslinasta – koji je boje maslinova ploda (HER); koji je boje maslinove krošnje (S.B.)

SMEĐA – koji je boje kestena ili raznih tonova te boje (HER)

smećkasta – koji je pomalo smeđ, umjereno smeđ, smeđast (HER)

boja bijele kave – vrlo svijetla nijansa smeđe boje, koja podsjeća na boju bijele kave (S.B.)
boja cimeta – nijansa smeđeružičaste boje cimeta; cimetast = koji je boje cimeta (HER)
boja čokolade, čokoladna boja – koji je kao čokolada (HER); tamnosmeđa boja koja podsjeća na čokoladu (S.B.)
kafe, **caffe, kafena** – *reg.* koji ima boju kave, kaven (HER)
boja kestena; kestenjasta – smeđa boja u nijansi kestena (HER); smeđa boja s crvenkastom primjesom (S.B.)
mahagonij – crvenkastosmeđa boja poput drveta mahagonija (HER)
SIVA – koji je boje pepela, pepeljast (HER); boje nastala miješanjem crne i bijele (S.B.)
sivkasta – pomalo siv, ponešto siv (HER)
boja dima – sivosmećkasta boja što podsjeća na dim (S.B.)
boja pepela, pepeljasta – svijetla nijansa sive boje, što podsjeća na boju pepela (S.B.)
srebrna – koji je kao srebro po boji i predodžbi o sjaju i prelijevanju nijansi (HER)
srebrnast, srebrnkasta – koji je kao srebrn, koji bojom podsjeća na srebro (HER)
metalik siva – nijansa sive boje s metalnim odsjajem (S.B.)
golublje siva – sivosmećkasta boja , koja podsjeća na boju golubova perja (S.B.)
čađava – koji je nalik na čađ po boji; oznaka za tamniju nijansu sive boje (HER)
antracit siva – vrlo tamna nijansa sive boje, što podsjeća na antracit (S.B.); **antracit** - fosilni ugljen crne boje. *fr. anthracite* (HER)
CRNA – koji je najtamnije boje; koji je potpuno taman; opr. bijel (HER)

Završavajući šetnju kliskim poljem naziva za boje, zaključujemo kako hrvatska komunikacijska praksa (javna i privatna) obiluje različitim sintagmama i nazivima kojima označavamo boje. No, dakako, još smo daleko od razvijenoga standardiziranog nazivlja koje bi u potpunosti moglo zadovoljiti komunikacijske potrebe, posebice u vizualnim umjetnostima. Uočljivo je kako leksik za boje nastaje kao i leksik općenito: derivacijom i kompozicijom, dok temeljni leksemi najčešće nastaju motivacijom prema objektu, ponajprije biljnoga podrijetla.

Na kraju, vjerujem kako je lako odgonetnuti što je zajedničko *marelici* i *lososu*. I *marelica* i *losos* spadaju u pomodne, motivirane nazive za boje koje ne nalazimo u rječnicima. Obje boje imaju i zajednički sem “narančasto”. Osim toga, “*losos-marelica*” marketinški je naziv jedne vrste ruže, a možda i još jedan novi naziv za boju. No, hoće li se *marelica* i *losos* jednom naći u rječniku, poput primjerice *ciklame*, ovist će o čestoći uporabe i stavu jezične zajednice.

Popis literature

Anić, V. (1998). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.

Berruto, G. (1994). *Semantika*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.

Hrvatski enciklopedijski rječnik (2002). Zagreb: Novi Liber.

Itten, J. (1973). *Umetnost boje*. Beograd: Umetnička akademija.

Klaić, B. (1986). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH.

Lyons, J. (1972). *Sematics*. Cambridge: University Press.

Lyons, J. (1999). *Language and linguistics: an introduction*. Cambridge: University Press.

McNeill, N. B. (1972). *Colour and colour terminology. Journal of linguistics* 8, 21-33.

Quinion, M. (1996). *The colour of words: the fugitive names of hues.* Na: www.quinion.com/words/articles/colours.htm

Rječnik hrvatskoga jezika (2000). Šonje, J. (ur.). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža; Školska knjiga.

Šulek, B. (1990). *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja* (I i II). Zagreb: Globus.

Tanhofer, N. (2000). *O boji na filmu i srodnim medijima*. Zagreb: Novi Liber; Akademija dramskih umjetnosti.

Sanja Brbora
Split University Library

WHAT DO APRICOT AND SALMON HAVE IN COMMON?
(AN ANALYSIS OF COLOUR TERMS)

The author analyses the semantic field of colours, focusing on words and idioms referring to colours, especially in Croatian.

Lexicographic approaches to colour terms will be discussed, as well as differences between the existing dictionary definitions of such terms and the way they are commonly understood by native speakers. Colour terms that were not found in dictionaries will also be mentioned.

Key words: colour terms, lexis, semantic field, Croatian language